

อนุกรมวิชาหนังสือ

อักษร ก

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถานจัดพิมพ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๐

จำนวนเล่ม ๒,๐๐๐ เล่ม

ราคาเล่มละ ๓๕๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ราชบัณฑิตยสถาน.

อนุกรมวิธานสัตว์ อักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.--

กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๐.

๔๕๒ หน้า.

๑. สัตว์--การจำแนก. ๒. สัตววิทยา. I. ชื่อเรื่อง.

๕๕๑

ISBN 974-8123-05-7

ภาพใบปกปก : ได้รับความเอื้อเฟื้อจาก นายไพโรจน์ ลีนะวัต

พิมพ์ที่ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนรัชฎภักย์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐ โทร. ๘๘๒-๑๐๑๐
โทรสาร ๔๓๓-๒๗๔๒, ๔๓๔-๑๓๘๕
E-Mail : info@amarin.co.th Homepage : http://www.amarin.co.th

คำนำ

ปัจจุบันหนังสือ ตำรา หรือเอกสารอ้างอิงที่ให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสัตว์ตามหลักอนุกรมวิธาน (Taxonomy) ที่เป็นภาษาไทยมีอยู่น้อย อีกทั้งผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านนี้ก็มีจำนวนจำกัดอันเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยของอนุชนรุ่นหลัง ราชบัณฑิตยสถานได้พิจารณาเห็นถึงความสำคัญที่จะจัดทำหนังสืออนุกรมวิธานสัตว์ขึ้น โดยให้รายละเอียดพรรณสัตว์ตามหลักอนุกรมวิธานในลักษณะหนังสือประเภทสารานุกรม เพื่อช่วยให้การศึกษาค้นคว้าด้านนี้เป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วและมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

งานจัดทำอนุกรมวิธานสัตว์ เดิมดำเนินงานโดยคณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานธรรมชาติวิทยา ตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ต่อมาราชบัณฑิตยสถานได้เล็งเห็นว่าขอบข่ายของงานกว้างขวางทำให้งานดำเนินไปด้วยความล่าช้า จึงเสนอขอปรับปรุงคณะกรรมการฯ นี้ออกเป็น ๒ คณะ คือ คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานพืช และคณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานสัตว์ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานสัตว์ประกอบด้วยราชบัณฑิตและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานอื่น ต่อมาได้มีการปรับปรุงเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม ดังรายนามต่อไปนี้

๑. นายกราชบัณฑิตยสถาน	ที่ปรึกษา
๒. ศ. ดร.บุญฤกษ์ จาตุมาระ	ประธานกรรมการ
๓. ศ. ดร.วิเชียร จีรวงส์ (พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๘)	รองประธานกรรมการ
๔. ศ. ดร.สุธรรม อารีกุล (พ.ศ. ๒๕๓๘-ปัจจุบัน เดิมเป็นกรรมการ)	รองประธานกรรมการ
๕. นายจรรูจินต์ นทีตะภาฎ (พ.ศ. ๒๕๓๔-ปัจจุบัน)	กรรมการ
๖. ผศ.เฉลิมวิไล ชื่นศรี	กรรมการ
๗. ศ. ดร.ทศพร วงศ์รัตน์	กรรมการ
๘. ศ. ม.ล.ประจักษ์ ชุมแสง (พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๖)	กรรมการ
๙. ศ. ดร.เปี่ยมศักดิ์ เมนะเสวต	กรรมการ
๑๐. ศ.ไพบลูย์ นัยเนตร (พ.ศ. ๒๕๓๖-ปัจจุบัน)	กรรมการ
๑๑. รศ.วันทนา อยู่สุข (พ.ศ. ๒๕๓๘-ปัจจุบัน)	กรรมการ
๑๒. น.อ. วิโรจน์ นุตพันธุ์	กรรมการ
๑๓. รศ.อาจ แจ่มเมฆ (พ.ศ. ๒๕๓๖-ปัจจุบัน)	กรรมการ
๑๔. ผู้แทนกรมป่าไม้ (นายสุวัช สิงห์พันธุ์)	กรรมการ

๑๕. ผู้แทนองค์การสวนสัตว์ กรรมการ
(น.สพ.อลงกรณ์ มหรรณพ)
๑๖. ผู้อำนวยการกองวิทยาศาสตร์ กรรมการ
(นางสุจิตรา กลิ่นเกษร พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๔
นางสาววัฒนา อินทรเกษม พ.ศ. ๒๕๓๔-ปัจจุบัน)
๑๗. เจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถาน กรรมการและเลขานุการ
(นางสาวอุทัยวรรณ ตั้งมั่นสกุล พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๔
นางสาวศิริพร อินทรเชียรศิริ พ.ศ. ๒๕๓๔-ปัจจุบัน)
๑๘. เจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถาน กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(นางสาวสมทรง ศกุนตนาค)

หนังสืออนุกรมวิธานสัตว์ อักษร ก นี้ เป็นหนังสือเล่มแรกของหนังสือชุดอนุกรมวิธานสัตว์ มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งสัตว์มีกระดูกสันหลังและไม่มีกระดูกสันหลัง จำนวน ๑๖๖ คำ พร้อมทั้งภาพประกอบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหายิ่งขึ้น นอกจากนี้ ท้ายเล่มยังมีบรรณานุกรมชื่อพรรณสัตว์ ชื่อทางวิทยาศาสตร์ และชื่อสามัญอีกด้วย

ราชบัณฑิตยสถานหวังว่าหนังสือเล่มนี้จักอำนวยประโยชน์แก่นักศึกษาและผู้สนใจได้ใช้ประโยชน์ตามที่ราชบัณฑิตยสถานตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานสัตว์และผู้ทรงคุณวุฒิที่เสียสละเวลาอันมีค่าเขียนคำอธิบาย ตลอดจนให้ความร่วมมือทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้หนังสือนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี.

(ศ. ดร.บุญฤกษ์ จาญามระ)

นายกราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถาน

กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐

คำชี้แจง

๑. ความเป็นมา

งานจัดทำอนุกรมวิธานเป็นการจัดทำหนังสือในลักษณะสารานุกรม โดยให้รายละเอียดตามหลักวิชาอนุกรมวิธาน (Taxonomy) ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ทั้งนี้ คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานธรรมชาติวิทยา ได้ดำเนินงานในขั้นแรกออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเรื่องการจัดทำอนุกรมวิธานสัตว์ และอีกฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเรื่องการจัดทำอนุกรมวิธานพืช แต่เนื่องจากงานของแต่ละฝ่ายมีขอบข่ายกว้างขวางและเพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความคล่องตัวมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ราชบัณฑิตยสถานจึงเสนอขออนุมัติคณะรัฐมนตรีปรับปรุงคณะกรรมการฯ นี้เป็น ๒ คณะ คือ คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานสัตว์คณะหนึ่ง และคณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานพืชอีกคณะหนึ่ง คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

๒. วิธีดำเนินงาน

คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานสัตว์ได้เริ่มงานลำดับแรก โดยแก้ไขปรับปรุงบทนิยามของชื่อสัตว์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ พิมพ์ครั้งที่ ๓ ซึ่งยังคงคลาดเคลื่อนอยู่ให้ถูกต้องสมบูรณ์และทันสมัยยิ่งขึ้น เมื่องานดังกล่าวเสร็จสิ้นลงแล้วจึงได้เริ่มงานอนุกรมวิธานเขียนคำอธิบายพรรณสัตว์อักษร ก ไปตามลำดับ พร้อมทั้งจัดหาภาพประกอบ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑. การรวบรวมชื่อพรรณสัตว์

การรวบรวมชื่อพรรณสัตว์เพื่อเขียนคำอธิบายนั้น คณะกรรมการฯ ได้ใช้ชื่อพรรณสัตว์ที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และเอกสารหลักฐานอื่น ๆ ของสัตว์ที่มีอยู่ในประเทศไทย หรือที่มีการนำเข้ามาเลี้ยงในประเทศไทยจนเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย โดยเรียงลำดับชื่อตามตัวอักษรในลักษณะพจนานุกรม

๒. การเขียนคำอธิบาย

คณะกรรมการฯ ได้มอบหมายให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในสัตว์แต่ละชนิดเขียนคำอธิบายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนทั่วไปสามารถอ่านและเข้าใจได้ง่าย และคณะกรรมการฯ ได้พิจารณาแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกันตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๒.๑ ชื่อหลัก ใช้ชื่อที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กำหนดให้เป็นชื่อหลัก หรือชื่อที่นิยมเรียก หรือกำหนดชื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ หากชื่อนั้นเป็นสัตว์ประเภทที่มีลักษณะรวมกว้าง ๆ เช่น กบ กิ้งก่า กุ้ง กุ้ง หอย ปู ปลา งู เต่า นก แมลง ในการระบุประเภทของสัตว์ได้ใช้เครื่องหมายยัติภังค์เชื่อม เช่น กระจอก-นก กาบ-หอย แกลบ-แมลง

๒.๒ ชื่อวิทยาศาสตร์หรือชื่อชนิด (scientific name) ใช้ชื่อทางวิชาการซึ่งเป็นที่ยอมรับเป็นสากล โดยทั่วไปประกอบขึ้นด้วยชื่อสกุล ชื่อระบุชนิด และชื่อผู้ตั้งชื่อชนิดสัตว์นั้น ๆ รายละเอียดมีดังนี้

๒.๒.๑ ชื่อสกุล (generic name) หมายถึง ชื่อคำที่ ๑ ในชื่อวิทยาศาสตร์ การระบุชื่อสกุลครั้งแรกในย่อหน้าเดียวกันจะเขียนเต็ม แต่ถ้ากล่าวซ้ำจะเขียนด้วยอักษรย่อ เช่น ปลากระดูกชนิด *Encrasicholina devisi* (Whitley) และ *E. heterolobus* (Rüppell) คำ *Encrasicholina* คือชื่อสกุล ส่วน *E.* เป็นอักษรย่อของสกุล *Encrasicholina*

๒.๒.๒ ชื่อระบุชนิด (specific name) หมายถึง ชื่อคำที่ ๒ ในชื่อวิทยาศาสตร์ เช่น กระจ๊อน [*Menetes berdmorei* (Blyth)] ชื่อระบุชนิดคือ *berdmorei*

๒.๒.๓ ชื่อสกุลย่อย (subgeneric name) หมายถึง ชื่อที่อยู่ในวงเล็บซึ่งตามหลังชื่อสกุลของสัตว์ชนิดนั้น เช่น หอยก้น ชนิด *Polymesoda (Gelonia) bengalensis* (Lamarck) ชื่อสกุลย่อยคือ *Gelonia*

๒.๒.๔ ชื่อชนิดย่อย (subspecific name) หมายถึง ชื่อคำที่ ๓ ในชื่อวิทยาศาสตร์ เช่น ไก่ป่าติ่งหูแดง [*Gallus gallus spadiceus* (Bonaterre)] ชื่อระบุชนิดย่อยคือ *spadiceus* หากมีการกล่าวถึงชนิดย่อยของสัตว์ชนิดเดียวกันหลาย ๆ ชนิดย่อยในย่อหน้าเดียวกัน จะเขียนชื่อสกุล และชื่อระบุชนิดเต็มเฉพาะชื่อแรก ชื่อต่อไปใช้อักษรย่อ เช่น นกกินเปี้ยว ที่พบมี ๓ ชนิดย่อย คือ ชนิดย่อย *Halcyon chloris davisoni* Sharpe, *H. c. humii* Sharpe และ *H. c. armstrongi* Sharpe

๒.๒.๕ ชื่อผู้ตั้งชื่อชนิดสัตว์ (author name) เป็นนามสกุลของผู้ตั้งชื่อซึ่งจะเขียนเต็ม เช่น กิ้งคิ๊ดแตง ชนิด *Clorida pelamidae* Blumstein ชื่อผู้ตั้งชื่อชนิดสัตว์ คือ Blumstein ทั้งนี้ยกเว้นชื่อ Linnaeus ที่เขียนย่อเป็น Linn. อันเป็นที่ยอมรับและนิยมเขียนกันมากที่สุด

๒.๒.๖ ชื่อผู้ตั้งชื่อที่อยู่ในวงเล็บท้ายชื่อวิทยาศาสตร์ หมายถึง ชื่อสกุลของชื่อวิทยาศาสตร์นั้นได้เปลี่ยนไปจากผู้ตั้งไว้เป็นคนแรก เช่น แมลงกะเที [*Geotomus pygmaeus* (Dallas)] ชื่อสกุลเดิมที่ Dallas ตั้งไว้ใน ค.ศ. ๑๘๕๑ คือ *Aethus* และได้เปลี่ยนเป็นสกุล *Geotomus* โดย White ใน ค.ศ. ๑๘๗๗ ชื่อ Dallas จึงได้เขียนไว้ในวงเล็บ

คำเชื่อม “et” ซึ่งอยู่ระหว่างชื่อผู้ตั้งชื่อชนิดสัตว์ หมายถึง “และ” เช่น ปลากระเบนราหู [*Mobula japonica* (Müller et Henle)] Müller และ Henle ได้ตั้งชื่อร่วมกัน ส่วนชื่อที่มีขีดกึ่งคี่เป็นนามสกุลของผู้ตั้งชื่อคนเดียว เช่น กิ้งคิ๊ดแตง ชนิด *Dictyosquilla foveolata* (Wood-Mason) นั้น Wood-Mason เป็นผู้ตั้งชื่อคนเดียว แต่มีบางกรณีที่มีผู้ตั้งชื่อใช้ขีดกึ่งคี่ในความหมายของ “และ” เช่น (Hamilton-Buchanan) ซึ่งเป็นนามสกุลของผู้ตั้งชื่อ ๒ คน

๒.๓ ชื่ออื่น ๆ เป็นชื่อภาษาไทยที่เรียกแตกต่างกันไปในท้องถิ่นเดียวกัน หรือคนละท้องถิ่น

๒.๔ ชื่อสามัญ (common name) เป็นชื่อภาษาอังกฤษที่รู้จักกันทั่วไป

๒.๕ ลักษณะทั่วไป เขียนบรรยายลักษณะพรรณสัตว์โดยระบุปลักษณะ เช่น ขนาด สี ลวดลาย สูตรฟัน ลักษณะเด่นชัด อุปนิสัย อาหารที่กิน วัฏจักรชีวิต การขยายพันธุ์ ถิ่นที่อยู่ การแพร่กระจายในประเทศไทยหรือเข้าสู่ประเทศไทย ประโยชน์และโทษ ตลอดจนสิ่งควรรู้อื่น ๆ

๒.๖ ศัพท์วิชาการ ได้ใช้ศัพท์บัญญัติของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์สัตววิทยา สำหรับกรณีที่ยังไม่มีการบัญญัติไว้นั้น ได้ใช้ตามที่คุณเขียนเห็นว่าเหมาะสม ศัพท์วิชาการจะมีวงเล็บภาษาอังกฤษปรากฏในเนื้อความครั้งแรก หากกล่าวซ้ำในเวลาต่อมาจะไม่มีวงเล็บภาษาอังกฤษอีก ศัพท์เหล่านี้ได้รวบรวมไว้ในบรรณานุกรมศัพท์วิชาการท้ายเล่ม.